



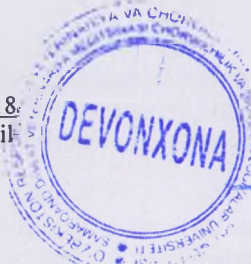
**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI**  
**OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,**  
**CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

Ro'yxatga olindi:

№ BD-60810900 – 1.18

05 01 2024 yil



**“TASDIQLAYMAN”**

O'quv ishlari boryicha prorektor  
q.x.f.d., professor

A.A.Elmuurodov

22 01 2024 yil

**YAYLOV-CHO'L O'SIMLIKLARI BIOLOGIYASI VA OZUQAVIY**  
**QIYMATI FANINING**

**ISHCHI O'QUV DASTURI (SILLABUSI)**  
**(Sirtqi ta'lim 3-bosqich talabalari uchun)**

<b>Bilim sohasi:</b>	800000	- Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
<b>Ta'lim sohasi:</b>	810000	- Qishloq xo'jaligi
<b>Ta'lim yo'nalishlari:</b>	60810900	- Agronomiya (yem xashak ekinlari)
	60812200	- O'simlikshunoslik (yaylov cho'l o'simlikshunosligi)

**Samarqand – 2024**

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 2022 yilda tasdiqlangan o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

**Tuzuvchilar:**

**N.Xalilov** – SamDVMChBU, “O'simlikshunoslik va yem-xashak yetishtirish” kafedrasini mudiri, qishloq xo'jaligi fanlari doktori, professor;

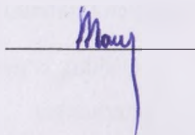
**Z.Muminova** – SamDVMChBU, “O'simlikshunoslik va yem-xashak yetishtirish” kafedrasini dotsenti, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi

**Taqrizchilar:**

1. **D.S.Normurodov** – SamDU Agrobiotexnologiyalar va oziq ovqat xavfsizligi instituti, Agrokimyo va o'simliklarni himoya qilish kafedrasini professori q.x.f.d.
2. **G'.S.G'aybullayev** – Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti dotsenti, q-x.f. d.

Fanning ishchi o'quv dasturi “O'simlikshunoslik va yem-xashak yetishtirish” kafedrasining 2024 yil “18 01” dagi “6” -son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

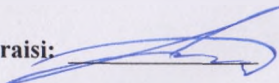
**Kafedra mudiri:**



**N.Xalilov**

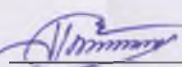
Fanning ishchi o'quv dasturi “Agrotexnologiya” fakulteti Kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024 yil \_\_\_\_\_dagi \_\_\_\_\_-sonli bayonnoma).

**Fakultet kengashi raisi:**



**E.Berdimuratov.**

**Kelishildi:**

/O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i 

**Ro'ziqulov R.F.**







**Fan Sillabusi**  
**Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va**  
**biotexnologiyalar universiteti**

**Fan to'g'risida ma'lumot**

Fan shifri: YChO'BOQ1506

Fan nomi: **Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va ozuqaviylik qiymati**

Semestr/yil: 6-semestr/2024-2025 o'quv yili

**Kafedra: O'simlikshunoslik va yem-xashak yetishtirish**

Soatlar/kreditlar: 6,0 ECTS (90 auditoriya soati, 90 soat mustaqil ta'lim)

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
10	18	90	180

**Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:**

**Auditoriya vaqti:** dars jadvaliga asosan

Talablar:

Fan uchun mas'ul kafedra: **O'simlikshunoslik va yem-xashak yetishtirish**

**Instruktor to'g'risida ma'lumot**

Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMChBU, 5-o'quv binosi, 510-xona**

Telefon: +99890-655-48-43 ish telefoni; mobil: +99890-655-48-43

E.mail. o'simlik@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

**I. Fanni o'qitishdan maqsad** - Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarda chorva hayvonlari uchun cho'l - yaylov o'simliklarini tarqalishini, ularning guruhlanishini, yaylov va cho'llarda tarqalgan o'simliklarining biologik va ekologik xususiyatlarini, turli chorva hayvonlari uchun yaylov-cho'l g'alladosh ozuqabob o'simliklarni oziqaviylik qiymatini o'rgatish hamda ularni amaliyotda tadbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.

**II. Fanning vazifasi** – “yaylov - cho'l o'simliklarining” biologik va ekologik xususiyatlarini, guruhlari va turlarini, oziqaviylik xususiyatlarini, o'simliklarning rivojlanishi va hayot qonuniyatlari, bir va ko'p yillik o'tlarni farqlash haqida tasavvurga ega bo'lishi;

**III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:**

- Yaylov - cho'l o'simliklarining biologik va ekologik xususiyatlarini, guruhlari va turlarini, oziqaviylik xususiyatlarini, o'simliklarning rivojlanishi va hayot qonuniyatlari, bir va ko'p yillik o'tlarni farqlash haqida *tasavvurga ega bo'lishi*;
- Yaylov -cho'l uchraydigan bir yillik va ko'p yillik yem-xashak o'tlarni ajratish, ularning urug'chiligini tashkil etish, madaniy o'g'tlarni farqlay olish, senaj va pichan namligini aniqlash, dag'al va to'yimli oziqabop senaj va pichanlar tayyorlash ko'nikmalariga ega bo'lishi. Yaylov-cho'llardan foydalanish usullari, pichan tayyorlash, g'aramlash, senaj va silos bostirish yo'llarini va ularni saqlash texnologiyasi *ko'nikmalariga ega bo'lish*;
- Yaylov -cho'l o'simliklarining biologik shakllari bo'yicha bir-biridan farqini, ulardan foydalanish hamda ko'paytirish usullarini, madaniy yaylovlar barpo etishni, ularni o'g'itlashni, chorva mollari uchun senaj va pichan tayyorlash

*malakasiga ega bo'lishi kerak.*

#### **IV. O'qitish usullari:**

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy uslublardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va ozuqaviylik qiymati fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

“Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va ozuqaviylik qiymati” kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

Tizimli yondoshuv.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.

Dialogik yondoshuv.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.

Muammoli ta'lim.

#### **V. Fanning tarkibiy tuzilishi:**

**5.1. “Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va ozuqaviylik qiymati” fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi**

<b>Ma'ruza mashg'ulotlari:</b>			
<b>№</b>	<b>mavzulari</b>	<b>rejasi</b>	<b>soat</b>
<b>1-modul. Kirish. Yaylov-cho'l o'simliklari biologiyasi va cho'llanishni oldini olish fanining predmeti, maqsadi va vazifalari</b>			
1.1	Kirish. yaylov -cho'l o'simliklarining ahamiyati.	1.1.1.Yaylov -cho'l o'simliklari” fanning mazmuni, maqsadi 1.1.2.Cho'l - yaylov ekinlarining guruhlariga bo'linishi 1.1.3.Cho'l - yaylov ekinlarining tarqalishi	2
1.2.	Yaylov -cho'l o'simliklari ozuqabop o'simliklarni baholash	1.2.1.Tabiiy yaylovlarda tarqalgan o'simliklarning botanik tarkibi. 1.2.2.Markaziy Osiyo qurg'oqchil mintaqalari yaylovlarining ozuqaviy guruxlari	2
1.3.	Yaylov -cho'l g'alladosh ozuqabop o'simliklar tavsifi	1.3.1. yaylov -cho'l, yem-xashak ozuqabop o'simliklar xo'jalik va botanik tavsifi. 1.3.2. Tabiiy yaylovlar holatini yaxshilash, yovvoyi tur ozuqabop o'simliklarni madaniylashtirish.	2
1.4	Tabiiy ozuqa maydonlari tasnifi va ularning mintaqalar bo'yicha tavsifi	2.1.1Tabiiy ozuqa maydonlari tasnifi va ularning mintaqalar bo'yicha tavsifi.	2

Tasavvurga ega bo'lish;

**3 (qoniqarli) baho;**

Mohiyatini tushunish;

Bilish, aytib berish;

Tasavvurga ega bo'lish;

**2 (qoniqarsiz) baho:**

Dasturni o'zlashtirmaganlik;

Fanning mohiyatini bilmaslik;

Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;

Mustaqil fikrlay olmaslik.



## **VIII. Adabiyotlar**

### **Asosiy adabiyotlar**

1. Mirzayev O.- Yem-xashak yetishtirish. Darslik. T.: Yangi nashr, 2014.
2. Maxmudov M.M., Haydarov Q.Q. - Yaylovshunoslik (darslik) Toshkent. 2010.
3. S.B.Abbasov – “Cho’llanish muammolari” O’quv qo’llanma, 2019.
4. Atabayeva X.N.-Donli ekinlarning biologiyasi va yetishtirish texnologiyasi, ToshDAU, Yangi asr avlodi 2009
5. Atabayeva H., Qodirho’jayev O. –O’simlikshunoslik- T.Yangi asr avlodi, 2006
6. Atabayeva X.N.,Massino I.V.-Biologiya zernovix kultur-T.Mil.Ens., 2005

### **Qo’shimcha adabiyotlar**

- 1.Mirziyoev Sh.M. Birlashgan millatlar tashkiloti bosh assambleyasi 75-sessiyasida so’zlagan nutqini o’rganish va keng jamoatchilik o’rtasida targ’ib qilish. O’quv qo’llanma. Toshkent, “Ma’naviyat” NMIU, 2021 yil.-280 bet.
2. Mirziyoev Sh.M. Yangi O’zbekistonda erkin va faravon yashaylik. Toshkent, “Tasvir” nashriyot uyi, 2021 yil.-52 bet.
- 3.Mirziyoev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g’oyamizning poydevoridir. g.Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 y. 36 bet.
4. Mirziyoev Sh.M. Yangi O’zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O’zbekiston" nashriyoti, 2022 y. 416-bet.
5. X.Atabayeva-«Donli ekinlarning biologiyasi"-magistrlar uchun o’quv qo’llanma" - T.ToshDAU, 2003
6. X.Atabayeva-«SOYA»-monografiya,T.Mil.ens., 2004
7. X.Atabayeva, B.Azizov- «Bugdoy»-monografiya, T.ToshDAU, 2008

### **Axborot manbaalari**

- 1.[www.gov.uz](http://www.gov.uz) -O’zbekiston Respublikasi xukumat portal.
- 2.[www.lex.uz](http://www.lex.uz) -O’zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari Ma’lumotlari milliy bazasi
- 3.[www.Ziynet.uz](http://www.Ziynet.uz).

## **IX. Baholash**

Talabalarining fanlarni o’zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

### **5 ( a’lo) baho:**

Xulosa va qaror qabul qilish;  
Ijodiy fikrlay olish;  
Mustaqil mushohada yurita olish;  
Olgan bilimlarini amalda qo’llay olish;  
Mohiyatini tushunish;  
Bilish, aytib berish;  
Tasavvurga ega bo’lish;

### **4 (yaxshi) baho:**

Mustaqil mushohada yurita olish;  
Olgan bilimlarini amalda qo’llay olish;  
Mohiyatini tushunish;  
Bilish, aytib berish;

		2.1.2.Cho'l-yaylov yem-xashak o'simliklari o'sadigan mintaqalar tavsifi. 2.1.3.Mintaqalarda taqralgan o'simliklar qoplami.	
1.5.	Tabiiy yaylovlar.	3.3.1.Tabiiy yaylov va pichanzorlar maydoni, yerlarning mintaqaviy tarqalishi 3.3.2. Tabiiy omillar va ylarning yaylov hamda pichanzorlar holatiga ta'siri.	2
<b>Jami:</b>			<b>10</b>

**5.2. “Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va ozuqaviylik qiymati” fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi**

<b>Amaliy mashg'ulotlar:</b>			
<b>№</b>	<b>mavzulari</b>	<b>rejasi</b>	<b>soat</b>
1	Fanning mazmuni, maqsadi, boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi.	1.1.1.Yaylov -cho'l o'simliklari” fanning mazmuni, maqsadi 1.1.2.Cho'l - yaylov ekinlarining guruhlariga bo'linishi	2
2	Yaylov -cho'l o'simliklari botanik xususiyatlari.	2.1. Yaylov va cho'l o'simliklarning umumiy morfologik tuzilishi 2.2. Yaylov cho'l o'simliklarning biologiyasi	2
3	Yaylov -cho'l o'simliklari biologik xususiyatlari.	3.1. Yaylov va cho'l o'simliklarning issiqlikka talabi 3.2. Yorug'likka, namlikka talabi	2
4	Yaylov -cho'l o'simliklari ekologiyasi.	4.1. Taqir va taqirsimon cho'llarni ekologik optimallashtirish 4.2. Cho'llarni ekologik holatini optimallashtirish masalalari	2
5	Cho'llanishni xususiyatlari, sabablari va oqibatlari	5.1. Cho'llanish sabablari va jarayonlarini tabaqalashtirilganligini ko'rib chiqish	2
6	Cho'llarni paydo bo'lishi va tarqalish qonuniyatlari	7.1. Cho'llar va ularning paydo bo'lishi 7.2. Yer sharida cho'llarning taqsimlanishi	2
7	Cho'llanishni vujudga keltiruvchi tabiiy omillar	9.1. Cho'llanishni vujudga keltiruvchi geologic omillar 9.2. Cho'llanishni vujudga	2

		keltiruvchi iqlimiy omillar omillar	
8.	Yaltirbosh, arpagon, kavrak o'simligining oziqaviylik qiymatini aniqlash	1.1. Yaltirboshning ahamiyati, ekilish mintaqalari. 1.2. Yaltirboshning oziqaviylik qiymati, sistematikasi. 1.3. Yaltirboshning morfologiyasi.	2
9.	Ko'p o'rimli mastak, oqso'xta o'simligining botanik va oziqaviylik xususiyatlari	4.1. Ko'p o'rimli mastak o'simligining ahamiyati, ekilish mintaqalari. 4.2. Ko'p o'rimli mastak o'simligining oziqaviylik qiymati, sistematikasi. 4.3. Ko'p o'rimli mastak o'simligining morfologiyasi.	2
	<b>Jami:</b>		<b>18</b>

**VI. “Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va oziqaviylik qiymati” fanidan rejalashtirilgan kurs ishi mavzulari**

<b>№</b>	<b>Kurs ishi mavzulari</b>
1.	Ozuqalarning umumiy to'yimlili
2.	Juzg'un o'simligining ahamiyati va yetishtirish texnologiyasi
3.	Yantoq o'simligining ahamiyati va yetishtirish texnologiyasi
4.	Tabiiy yaylovlarda uchraydigan zaharli o'simliklar tasnifi
5.	Tabiiy yaylovlarda uchraydigan zararli o'simliklar tasnifi
6.	Yaylov va cho'llarda uchraydigan buta o'simliklar tasnifi
7.	Yaylov va cho'llarda uchraydigan yarim butalar tasnifi
8.	Dag'al poyali o'simliklar tasnifi
9.	Dag'al poyali ozuqalarni yedirishda tayyorlash texnologiyasi. Ivitilgan yem xashaklar
10.	Yaylovlarni qayta tiklash, yayxshilash usullari

**VII. “Yaylov – cho'l o'simliklari biologiyasi va oziqaviylik qiymati” fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta'limining kalendar tematik rejasi**

<b>№</b>	<b>Mustaqil ta'lim mavzulari</b>	<b>Amalga oshirish mexanizmi</b>	<b>Bajarish muddati</b>	<b>Hajmi (soatda)</b>
1	O'zbekistonning yaylov - cho'l o'simliklari va ularni muhofaza qilish yo'llari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Sentabr 2024	6
2	yaylov - cho'l o'simliklari tizimi va o'simliklar hayotidagi ahamiyati.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Sentabr 2024	6
3	Istiqbolli ozuqabop yaylov -	Adabiyotlardan	Sentabr	6

	cho'l g'alladosh o'simliklari biologik xususiyatlari.	konspekt qilib referat yozish	2024	
4	Yaylov-cho'l g'alladosh ozuqabop o'simliklar rivojlanishining muhim fazalarini aniqlash.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Sentabr 2024	6
5	O'zbekistonning cho'l hududlari va ularga xos ekologik omillar tavsifi.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	Oktabr 2024	6
6	O'zbekistonning yaylovshunoslik ilmining fidoiy olimlari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Oktabr 2024	6
7	Qizil qum cho'li yaylovlari mahsuldorligini oshirishda qo'llaniladigan istiqbolli yaylov-cho'l g'alladosh o'simliklari	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Oktabr 2024	6
8	Yaylovlarda yem xashak ekinlari yetishtirishning biologik asoslari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	Oktabr 2024	6
9	Pichanzorlarda yem xashak ekinlari yetishtirishning biologik asoslari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	Noyabr 2024	6
10	Istiqbolli cho'l ozuqabop o'simliklari urug'chiligining agrotexnik va tashkiliy asoslari.	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	Noyabr 2024	6
11	Yaylov - cho'l o'simliklari urug'chiligini tashkil etishning biologik asoslari.	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Noyabr 2024	6
12	Cho'llanishni vujudga keltiruvchi antropogen omillar	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	Noyabr 2024	6
13	Orol dengizi atrofida cho'llanish darajasi va tezligi	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Dekabr 2024	6
14	Yaylovlarda yem xashak ekinlarini yetishtirish	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Dekabr 2024	6
15	Yaylov - cho'l o'simliklari urug'chiligini tashkil etish	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	Dekabr 2024	6
<b>Jami:</b>				<b>90</b>